

Війна Росії проти України: наслідки для енергопостачання ЄС

Росія є найбільшим імпортером нафти, природного газу і вугілля до ЄС. Ще до кризи ціни на природний газ суттєво зросли. Поточна криза, ймовірно, матиме значний вплив на рівень цін у Європі. ЄС потрібно буде розглянути, як збільшити енергонезалежність, використовуючи кілька основоположних принципів Європейського зеленого курсу.

Стан справ

Згідно з щоквартальним [звітом Європейської комісії щодо стану ринку природного газу](#), в третьому кварталі 2021 року частка газу з російського трубопроводу в ЄС становила 41 % імпорту природного газу. Нафта та газ мають особливе значення для Росії, адже вони склали дещо більше третини надходжень до [федерального бюджету](#) в 2021 році (9,1 мільярда рублів з 25,3 мільярдів рублів сумарних надходжень).

За останні роки залежність Європейського Союзу від імпорту енергоносіїв зросла через зменшення виробництва невідновлюваної енергії (вугілля, газу, нафти й атомної енергії) на теренах ЄС у поєднанні зі стабільним попитом на енергію. У [2020](#) році ЄС імпортував понад половину (57,5 %) енергії із показниками від 97,6 % на Мальті до 10,5 % у Естонії. Якщо йдеться про джерела енергії, 97 % нафти і нафтопродуктів, 83,6 % природного газу та 35,8 % твердих горючих копалин були видобуті не в ЄС, а імпортовані.

У зв'язку з запровадженням [Європейського зеленого курсу](#) ЄС уже здійснив деякі кроки для послідовного зменшення енергозалежності, хоч і з розрахунком на значний період часу, який триватиме принаймні до 2050 року, і на завершення якого ЄС має досягти кліматичної нейтральності, як було оголошено у [Європейському кліматичному законі 2021 року](#). Оскільки кліматична політика ЄС спрямована на швидке зменшення викидів вуглецю, чимало держав-членів ЄС вже оголосили, що вугілля буде чи вже поступово вилучається з виробництва електроенергії. Водночас ЄС збільшив [частку відновлюваної енергії до 22,1 %](#) від спожитої у 2020 році, що на два відсотки більше, ніж очікувалося. Проте, саме природний газ часто вважається необхідним джерелом енергії протягом перехідного періоду, оскільки він чистіший за вугілля і здатний забезпечити гнучкий буфер у разі браку відновлюваної енергії через нестачу сонячного світла чи вітру.

Російський газ транспортується до Європи [трубопроводами](#). До трубопроводів радянської доби, які проходять через Білорусь і Україну, долучився «Північний потік» (2011/2012 роки) і «Турецький потік» (2020 рік). Частка транзиту газу територією України, яка складала понад 60 % [поставок російського газу трубопроводом](#) до ЄС і Великої Британії у 2009 році, зменшилася до 25 % у 2021 році. «Північний потік» і нещодавній дочірній газопровід [«Північний потік-2»](#) проходять по дну Балтійського моря до Німеччини, оминаючи Східну Європу. Кожен із цих трубопроводів має пропускну здатність у [55 мільярдів кубометрів газу на рік](#). «Північний потік-2» повністю побудований, але не сертифікований (див. нижче). «Північний потік-1» знаходиться у власності та під керівництвом [акціонерного товариства «Nord Stream AG»](#) зі штаб-квартирою у Швейцарії. Російський «Газпром» володіє 51 % капіталу проекту, а решта знаходиться у власності німецької, голландської та французької енергетичних компаній. «Північний потік-2» знаходиться у власності та під керівництвом [акціонерного товариства «Nord Stream 2 AG»](#), єдиним акціонером якого є «Газпром», а західноєвропейські компанії виступають у якості фінансових інвесторів.

Ціни на природний газ у Європі значно зросли у другій половині 2021 року, задовго до поточної кризи в Україні, не в останню чергу через значне зростання попиту після пандемії. 21 грудня 2021 року ціни

Дослідницька служба Європейського парламенту (ДСЄП) Війна Росії проти України: наслідки для енергопостачання ЄС

досягли піку в 180 євро за мегават-годину, хоча протягом літа трималися нижче 50 євро за мегават-годину. Це відбулося на фоні порівняно низьких запасів природного газу в газосховищах.

Відповідь ЄС (у співпраці з партнерами)

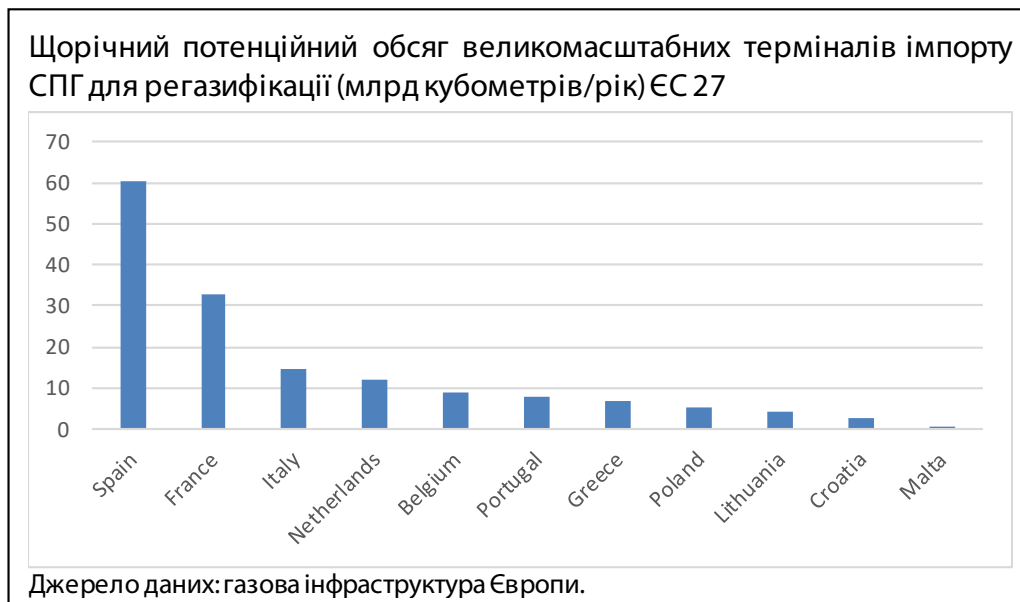
22 лютого 2022 року, напередодні вторгнення Росії в Україну, уряд Німеччини оголосив про [тимчасове припинення процесу сертифікації «Північного потоку-2»](#), відкликавши звіт про безпеку постачання, раніше поданий національному регулятору — Федеральному мережевому агентству (*Bundesnetzagentur*). Станом на 27 лютого 2022 року російський газ ще постачається в Європу, але майбутні поставки газу з Росії в Європу можуть стати непевними, чи то через політично вмотивоване тимчасове припинення поставок, невизначеність щодо платежів за енергоносії в умовах [санкцій, накладених на Росію](#), чи через пошкодження трубопроводів в Україні через бойові дії.

Можливі сценарії подальшого розвитку

Сполучення джерел енергії, які використовуються у кожній країні, знаходиться у компетенції держави, і поточні події могли би призвести до того, що деякі держави-члени ЄС зроблять пріоритетним певне джерело енергії чи продовжать експлуатацію електростанцій, які в іншому випадку планувалося закрити.

Ураховуючи потенційно тривалу невизначеність із постачанням російських нафти та газу в Європу, ЄС доведеться пришвидшити кроки до диверсифікації постачання і зміцнення енергонезалежності. Ці кроки могли би зосередитися на наступних фундаментальних засадах, а деякі з них також співпадають з зусиллями ЄС у боротьбі зі зміною клімату і входять до Європейського зеленого курсу:

- **Газові сховища** потрібно максимально заповнити перед початком наступної зими. Це порушує питання можливих стратегічних резервів. Правила ринку природного газу наразі переглядаються у Європейському парламенті у форматі пакета [«про ринки природного газу і водню»](#), створеного в грудні 2021 року, який включає запропоновані зміни до регулювання природного газу в ЄС і директиви ЄС щодо природного газу.
- Якщо надходження російського природного газу припиняться, **скраплений природний газ** (СПГ), імовірно, відіграватиме ключову роль, оскільки інші виробники, зокрема Норвегія та Нідерланди, не можуть суттєво збільшити видобуток. ЄС 27 наразі має потенційний обсяг імпорту в [156 мільярдів кубометрів](#) СПГ (див. таблицю). Найбільша частка потенціалу знаходиться в Іспанії, але зв'язок Піренейського півострова з рештою європейської газової мережі є обмеженим. Іншими значимими

імпортерами СПГ є Франція, Італія, Нідерланди і Бельгія.

Дослідницька служба Європейського парламенту (ДСЄП) Війна Росії проти України: наслідки для енергопостачання ЄС

- **Відновлювана енергетика:** Хоча держави-члени ЄС вільні обирати власне поєднання джерел енергії, серед ключових політичних інструментів на рівні ЄС є запропонований перегляд [Директиви ЄС про відновлювану енергетику](#). Європейська комісія пропонує збільшити цільовий відсоток відновлюваної енергії, а саме біомаси, сонячної енергії та енергії вітру станом на 2030 рік з поточних 32 % до 40 % кінцевого споживання енергії. Проект закону наразі обговорюється в Європейському парламенті. Навіть зі збільшенням частки відновлюваних джерел енергії гнучкий потенційний обсяг виробництва електроенергії з невідновлюваних джерел буде, імовірно, необхідним для забезпечення енергією у довгі періоди без вітру чи сонця.
- **Енергоефективність:** Щоб швидко зменшити попит на російські нафту та газ, ЄС також необхідно зменшити загальний обсяг споживання енергії. Чинна Директива ЄС про енергоефективність передбачає 32,5 % економії енергії до 2030 року в порівнянні зі звичайним сценарієм. [Нова пропозиція](#), що була подана минулого року Європейською комісією і яка наразі перебуває на розгляді Європейського парламенту, передбачає збільшення цієї мети енергозбереження ще на 9 %.
- **Інфраструктура:** політика постачання має бути приведена у відповідність з інфраструктурою, яка забезпечує безперешкодне надходження електроенергії та природного газу на європейський ринок. Необхідно переглянути відповідність планів взаємодії електроенергії та газу з огляду на виникаючі ризики щодо постачання.

